

Україні об'єктивно потрібного напрямку розвитку сільського господарства через відновлення великих організаційно-правових форм господарювання, до-радництво може мати лише допоміжну роль, оскільки в такому разі відро-диться потреба в наявності для кожного великого підприємства власних ви-сококваліфікованих фахівців із спеціальною вищою освітою, більше зацікав-лених у підвищенні ефективності функціонування свого підприємства.

Література

1. **Березівський П.С.** Становлення та ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм : монографія. – Львів, 2007. – С. 1-22.
2. **Бучко І.Є.** Ефективність господарювання аграрних підприємств різних організаційно-правових форм : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. – Львів, 2008. – С. 1-18.
3. **Березівська О.І.** Становлення та ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. – Житомир, 2005. – С. 1-20.
4. **Онищенко О.М.** Формування в аграрному секторі України організаційної структури ринкової економіки // Соціально-економічна ситуація та шляхи подолання кризового стану в агропромисловому комплексі України. – К. : Вид-во ІАЕ, 1999. – С. 11-19.
5. **Саблук П.Т.** Розвиток господарських формувань і організація виробництва в аграрній сфері АПК. – К. : Вид-во ІАЕ, 1999. – С. 296.

УДК 65.014.1+658.310.8

В.П. Залуцький – НУ "Львівська політехніка"

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розкрито сутність поняття соціально-економічний розвиток машинобудівних підприємств та виділено показники, які їх характеризують; описано методи та принципи соціально-економічного розвитку. Обґрунтовано взаємозв'язок між соціально-економічним потенціалом підприємства, соціально-економічним розвитком і рішеннями керівників підприємства щодо використання потенціалу для забезпечення соціально-економічного розвитку. Встановлено, що керівники машинобудівних підприємств можуть самостійно приймати рішення про вибір способів використання соціально-економічного потенціалу під впливом аналізу інформації про вже досягнутий рівень його розвитку. Сформовані рішення призводять до використання потенціалу, що в результаті призводить до змін значень показників соціально-економічного розвитку.

V.P. Zaluckiy – NU "L'vivs'ka Politekhnik"

Socio-economic development essence of machine-building enterprises: methods and principles of their providing

In the article essence of concept is exposed socio-economic development of machine-building enterprises and indexes which characterize them are selected; methods and principles of socio-economic development are described. Intercommunication is conducted between socio-economic potential of enterprise, socio-economic development and decisions of leaders of enterprise, in relation to the use of potential for providing of socio-economic development. It is set that the leaders of machine-building enterprises can independently make decision about a choice methods of the use of socio-economic potential under act of analysis of information about the already attained level of his development. The for-

med decisions result in the use of potential which as a result results in the changes of values of indexes of socio-economic development.

Постановка проблеми. Як відомо, основою технологічного розвитку багатьох економічно розвинених держав є галузь машинобудування. На сьогодні вітчизняний машинобудівний комплекс зумовлює потребу соціально-економічного розвитку для досягнення ефективної та конкурентоспроможної діяльності.

За роки трансформації української економіки машинобудівний комплекс зазнав тривалої руйнівної кризи, реформування відносин власності, структурних деформацій і вийшов на шлях адаптації до умов ринкової кон'юнктури та освоєння нових промислових ринків. Ці процеси супроводжувалися значними втратами виробничого і кадрового потенціалу, більше ніж двократним скороченням частки продукції машинобудування в промисловому виробництві, зниженням активності в інноваційно-інвестиційній діяльності тощо [8].

Огляд та аналіз діяльності окремих машинобудівних підприємств засвідчив, що найефективніші підприємства, які можуть без особливих втрат адаптуватись до дії впливу світової економічної кризи, забезпечувати конкуренцію на внутрішньому та зовнішніх ринках, мають досягнутий високий рівень соціально-економічного розвитку. Проблема насамперед полягає у необхідності виділення показників, які характеризують економічний та соціальний розвиток на машинобудівних підприємствах; аналізування наявного рівня цих показників, їх оцінювання та регулювання; визначення методів та принципів, яких потрібно дотримуватись керівникам, що можуть сприяти досягненню соціально-економічного розвитку на машинобудівних підприємствах.

Постановка завдань. Метою дослідження є розкрити сутність соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств, виділити показники, які їх характеризують; проаналізувати методи, які забезпечують соціально-економічний розвиток; визначити принципи, яких потрібно дотримуватись керівникам підприємств для забезпечення соціально-економічного розвитку на машинобудівних підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Опрацювання наукового доробку економістів [1-9], котрі досліджують проблеми розвитку машинобудівних підприємств, зокрема в частині соціально-економічного розвитку, засвідчив, що показники, які характеризують соціально-економічний розвиток підприємств, недостатньо систематизовані. Окрім цього, соціально-економічний розвиток підприємства тісно пов'язаний з його потенціалом, на що окремі дослідники не акцентують. Значну увагу приділяють показникам, які характеризують соціально-економічний розвиток підприємств, однак не приділяють належної уваги їх оцінюванню та регулюванню. Потребує додаткового вивчення також питання взаємозв'язку між соціально-економічним потенціалом підприємства, соціально-економічним розвитком і рішеннями керівників підприємства щодо використання потенціалу для забезпечення соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Більшість авторів, які займаються проблемами розвитку, під цим поняттям розуміють зміну чого-небудь. Своєю чергою, розвиток тісно пов'язаний з потенціалом. Він вказує на ступінь використання потенціалу. Під соціально-економічним розвитком машинобудівних підприємств доцільно розуміти зміни соціальних та економічних показників під впливом реалізації рішень щодо використання соціально-економічного потенціалу. Соціально-економічний потенціал машинобудівного підприємства є системою ресурсів і можливостей (наявністю матеріальних, нематеріальних ресурсів, індивідуальних намірів керівників підприємства, щодо реалізації соціальних і економічних цілей, діючих планів соціально-економічного розвитку, набутих зв'язків із бізнес-партнерами тощо), які у взаємодії можуть забезпечити соціально-економічний розвиток.

На рис. 1 наведено показники, за якими можна проаналізувати досягнутий рівень соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства. Досягнутий машинобудівним підприємством соціально-економічний розвиток відображає взаємозв'язки між соціально-економічним потенціалом і рішеннями керівників щодо його використання.

Рис. 1. Показники, які характеризують соціально-економічний розвиток машинобудівних підприємств

Керівники машинобудівних підприємств приймають рішення про вибір способів використання соціально-економічного потенціалу під впливом аналізу інформації про вже досягнутий рівень соціально-економічного розвитку. Сформовані рішення призводять до використання потенціалу. Як наслідок, відбувається зміна значень показників соціального і економічного розвитку. На рис. 2 наведено методи забезпечення соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств.

Рис. 2. Методи забезпечення соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств

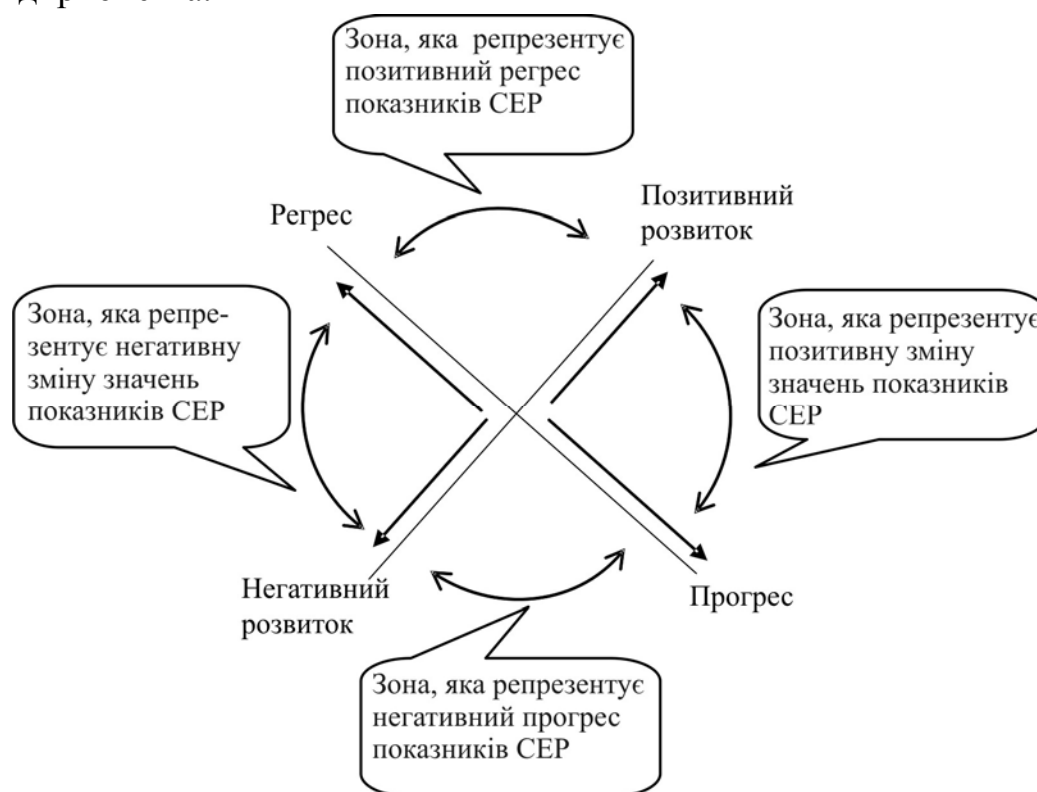
До цих методів належать: інтенсифікація виробництва; реорганізація організаційної структури управління; раціоналізація логістики; впровадження інноваційних технологій; впровадження стимулів для підвищення продуктивності праці; ліквідація неприбуткових активів; прийняття органами державної влади правових актів, які сприяють зниженню витрат машинобудівних підприємств; державне замовлення на машинобудівну продукцію; створення нових або удосконалення існуючих комунікацій на національному і міжнародному рівнях; створення, придбання або отримання на інших умовах (банківський кредит, лізинг) нового обладнання; дія міжнародних, національних або регіональних програм розвитку тощо.

Зазначені вище, а також інші методи забезпечення соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств доцільно використовувати на основі застосування певного набору принципів. До таких принципів належать: принцип збалансованості; принцип позитивного розвитку; принцип системності; принцип альтернативності рішень.

Принцип збалансованості вказує на потребу врахування того, як рішення, які прийняли керівники машинобудівних підприємств, відбиватимуться на показниках як економічного, так і соціального розвитку. Так, якщо ухвалюється рішення щодо використання резервів отримання економії на витратах, то потрібно врахувати, чи станеться зменшення витрат на оплату праці, на соціальне забезпечення працівників, на обсяг преміальних фондів тощо. І навпаки, коли приймається рішення, наприклад, стосовно збільшення

матеріального стимулювання працівників, то який це матиме вплив на величину і структуру ціни готової продукції, на її конкурентність. Принципу збалансованості доцільно дотримуватись задля того, щоб машинобудівні підприємства постійно володіли резервним потенціалом (здатність задіяти наявні ресурси для отримання потрібних результатів діяльності) прискорення соціально-економічного розвитку.

Принцип позитивного розвитку передбачає потребу формування і реалізації керівниками підприємств комплексу цілеспрямованих дій, що націлені на досягнення підприємством такої динаміки показників соціально-економічного розвитку, яка характеризується позитивними змінами приростів значень показників. На рис. 3 наведено чотирьохвимірну модель соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства. Побудована модель складається із чотирьох взаємопов'язаних зон: 1) зона, яка репрезентує позитивну зміну значень показників соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства; 2) зона, яка репрезентує негативну зміну значень показників соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства; 3) зона, яка репрезентує позитивний регрес показників соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства; 4) зона, яка репрезентує негативний прогрес показників соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства.

Рис. 3. Чотирьохвимірна модель соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства: СЕР – соціально-економічний розвиток

Перша зона відображає показники соціально-економічного розвитку, у зростанні значень яких машинобудівне підприємство зацікавлене (рентабельність, обсяги реалізації, фінансова стійкість, продуктивність праці тощо). Якщо протягом аналізованого періоду значення цих показників зростають, то вони відображаються у цій зоні. Якщо ж значення таких показників знижується,

то вони відображатимуться у другій зоні. Третя зона відображає показники соціально-економічного розвитку, зниження значень яких є позитивним явищем для підприємства. До таких показників належать різноманітні витрати, збитки, кількість фактів виникнення нещасних випадків на виробництві, рівень плинності кадрів на підприємстві, частка робочих місць, які не відповідають нормативам безпеки життєдіяльності тощо. Якщо значення цих показників починає прогресувати, то вони відображатимуться у четвертій зоні.

У процесі забезпечення соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства його керівникам доцільно дотримуватись принципу позитивного розвитку, що передбачає такий управлінський вплив на виробничо-господарські процеси, який протягом тривалого періоду часу дасть змогу спостерігати динаміку значень показників соціально-економічного розвитку у першій і третій зоні.

Серед принципів забезпечення соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств виділено принцип системності. Його сутність полягає у потребі врахування керівниками машинобудівних підприємств взаємозв'язків між рішеннями щодо забезпечення соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства. Передусім, тут йдеться про узгодженість рішень щодо формування і використання ресурсного потенціалу. Для забезпечення постійного позитивного соціально-економічного розвитку потрібно визначити стратегію його досягнення, альтернативні шляхи її реалізації, мати конкретні цілі. Ігнорування цього принципу може стати причиною нестачі ресурсів для реалізації планів соціально-економічного розвитку, суперечливості рішень щодо технологічної послідовності реалізації того чи іншого рішення тощо.

Принцип альтернативності рішень вказує на потребу прорахунку різних варіантів досягнення визначених керівниками машинобудівного підприємства цілей. Відомо, що рішення можна вважати альтернативними у тому випадку, якщо за різних комбінацій чинників внутрішнього і зовнішнього середовищ машинобудівного підприємства виробничу проблему можна вирішити рівнозначними способами. Альтернативність сприяє обґрунтованості управлінських рішень, зниженню їх ризиковості тощо.

Висновки. Рівень соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств можна визначити, проаналізувавши показники, які його характеризують. Такі показники характеризують економічний розвиток (зміна обсягів виробництва машинобудівної продукції; зміна величини активів машинобудівного підприємства і джерел їх фінансування; зміна продуктивності праці на машинобудівному підприємстві; зміна рівня інвестиційного клімату машинобудівного підприємства; зміна середнього розміру з/п на машинобудівному підприємстві тощо) та соціальний розвиток машинобудівного підприємства (зміна рівня безпеки діяльності на машинобудівному підприємстві; зміна кількості робочих місць на машинобудівному підприємстві; зміна кількості нещасних випадків під час виробництва машинобудівної продукції; зміна кількості працівників, які перебувають на індивідуальних пенсійних програмах тощо).

Керівники машинобудівних підприємств приймають рішення про вибір способів використання соціально-економічного потенціалу під впливом аналізу інформації про вже досягнутий рівень соціально-економічного розвитку. Сформовані рішення призводять до використання потенціалу, що в результаті призводить до змін значень показників соціально-економічного розвитку. У процесі здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку машинобудівного підприємства його керівникам доцільно дотримуватись принципів, які сприяють забезпеченню їх реалізації.

Перспективи подальшого дослідження. Подальші дослідження доцільно здійснювати у напрямку оптимізації показників соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств; розроблення рекомендацій щодо удосконалення оцінювання та регулювання соціально-економічного розвитку; системи формування дієвої моделі мотивування керівників машинобудівних підприємств у дотриманні принципів, які сприяють підвищенню рівня соціально-економічного розвитку.

Література

1. Черевко Г.В. Лізинг: реалії, проблеми, перспективи / Г.В. Черевко, Г.Б. Калитка // Фінанси України. – 1999. – № 2. – С. 23-29.
2. Гайдук В.А. Обоснование лизинговых платежей // Економіка промисловості. – 1997. – № 1. – С. 135-139.
3. Гайдук В.А. Преимущества и особенности лизинга как специфической формы предпринимательской деятельности // Економіка промисловості. – 1999. – № 3(5). – С. 137-141.
4. Данилова Л.І. Лізинг як фактор інвестиційного розвитку // Фінанси України. – 1998. – № 11. – С. 32-39.
5. Лещенко М.И. Лизинговый "бум" уже запланирован // Информационные технологии в образовании. – 1996. – № 2. – С. 34-36.
6. Усенко Я.Б. Відмінності лізингу від оренди. Класифікація лізингових операцій // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 1998. – № 2.
7. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukragroleasing.com.ua/ua/advantages/perevagy>.
8. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.stroyrec.com.ua/document.php?id=279>.
9. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rvps.kiev.ua/PUBLIK/Mono20.htm>.

УДК 330.332: 336.717; 680.3 *Аспір. В.Л. Кльоба¹ – Університет банківської справи Національного банку України, м. Київ*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИТУАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ЗА КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ

Незалежно від якості кредитного портфеля та методів, які застосовуються під час управління кредитним ризиком, перед усіма комерційними банками України тією чи іншою мірою постає проблема неповернення кредитів. Запропоновано практичні рекомендації щодо використання комерційними банками ситуаційних центрів для вдосконалення управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями. Встановлено, що вдосконалення управління проблемною заборгованістю, зокрема з використанням ситуаційних центрів, має надзвичайно важливе значення для забезпечення подальшого ефективного розвитку не тільки комерційних банків, а й підприємств України.

¹ Наук. керівник: доц. А.А. Засядько, д-р техн. наук – УБС НБУ, м. Київ